

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

636.5

7-95

Գ. ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Այր

**ԹՈՉՆԱԲՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԿՈՆՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ**

ԳԻՆԸ 8 ԿՈՄ.

ՊԵՏԼԿԻՆ, ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ. — ՅԵՐԵՎԱՆ 1931

22 MAR 2013

22-116

24

ՊԵՏՏՐՈՍԻ ՏՊԱՐԱՆ
 ՀՐԱՏ. 1520
 ՊԱՏՎԵՐ № 842
 ԳՐԱԾԵՊԳԼԽՎԱՐ 6193 (Բ)
 ՏԻՐԱԺ 6000

Г. Григорян

Птицеводство в колхозах

**ԹՈՂՆԱԲՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ
 ԿՈՒՏՆՆԵՍԱՈ ԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ**

1467

Դյուղատնտեսական անասնաբուծության և վոչ մի
 այլոքը չի դանվում այնպիսի անուշադիր վիճակի մեջ,
 քնչպես թռչնաբուծությունը: Շատերի կարծիքով
 թռչնաբուծությունը դատարկ ձեռնարկություն և ան-
 յեկամուս դործ է: Հաղվադեպ չէ, յերբ մեր դյուղացի-
 ները, նույնիսկ դյուղատնտեսները հեղձանքով են վե-
 թարերվում դյուղատնտեսության այդ անհրաժեշտ և
 ազտավետ ճյուղին:

Նրանք, ովքեր բացասական վերաբերմունք են ցույց
 տալիս դեպի թռչնաբուծությունը, անտեղյակ են, վոր
 թռչնաբուծության մթերքները մինչ հեղափոխություն
 աչքի ընկնող տեղ էյին գրավում յերկրի արտահանու-
 թյան դործում և Եֆապարտի մեջ յերրորդ տեղն էյին
 գրավում:

Միայն ձու, մորթած թռչուն, փետուր և աղվամաղ
 արտահանվել է 108 միլիոն ռուբլու (1915 թ.):

Հայանի չէ ամենքին, վոր ներկայումս թռչնաբու-
 ծության մթերքները բավականին աչքի ընկնող նյութ
 են հանդիսանում արտահանության համար: Միայն
 1928 թվին մենք արտասահման արտահանեցինք 51 մի-
 լիոն ռուբլու (վասիով) ձու և մորթած թռչուն:

Այս փողերով մենք ձեռք բերինք կուլտնտեսությունե-

15354-57

Ե

քի և խորհանտեսություններն համար արակատրոնք և
զյուզաանտեսական դուշը:

Իերենք մի այլ ցայտուն որինակ հողուտ թռչա-
բուծության: Ամերիկայում թռչնարուծության ար-
դյունավետության ամբողջ արժողությունն ամեն տարի
հասնում է ավելի քան 3 միլիարդ ուրլու դոլմարի:

Այս դոլմարը գերազանցում է կենդանաբուծու-
թյան բոլոր մյուս տեսակներն արդյունավետության
արժեքը, նույնիսկ գերազանցում է Ամերիկայի ցարենկ
արդյունավետության արժեքը 600 միլիոն ուրլու:

Շատերը հավատացնում են, վոր այս հնարավոր է
միայն Ամերիկայում, իսկ մեզ մոտ՝ ՍՍՀՄ-ում անհը-
նար է իրականացնել այդ: Այսպես կարող են խոսել
մարդիկ, վորոնք թշնամարար են արամաղրված գեղե-
մեր յերկիրը և նրանք, ովքեր աշխատանքի անընդու-
նակ են: Իսկայես ՍՍՀՄ-ը իր անսահման տարածա-
թյուններով և կլիմայական բարեհաջող պայմաններով
իրենից բացառիկ որչեկտ է ներկայացնում զյուզաան-
տեսական կենդանաբուծության և մասնախրատող
թռչնարուծության զարգացման համար:

Վոչ մի յերկիր աշխարհում չունի այնքան աղատ-
հողեր և ավելորդ հատիկներ, վորքան ՍՍՀՄ: Բու-
նարուծության համար ունենալով այս բոլոր նստա-
դրյալները, դարձյալ միմտակազրական տվյալները նը-
շում են այն հանդամանքը, վոր մեզ մոտ ամեն մի զյու-
զացու անտեսությանն ընկնում է 7—8 հալ:

Հասկանալի չէ, վոր այդքան քիչ թվով հողի հա-
մար զյուզացին հարկավոր ուշադրություն չի գար-
նում նրանց պահվածքի վրա: Գյուզացին չունի թր-

չաննեքի համար հատուկ շենք, չունի ինկուբատոր և
թռչնարուծության համար ուրիշ անհրաժեշտ դուշը:
Վերջապես զյուզացին չունի դրա համար անհրաժեշտ
գիթակիքներ: Պարզ է, վոր անհատ զյուզացին կզժվա-
բանա այս գործը զլուխ բերել, այստեղ հարկավոր է
նյութական ոժանդակություն և ղեկավարություն:
Խորհրդային իշխանությունը վորքան էլ ցանկանա, չի
գարող ճյութապես ոժանդակել անհատ անտեսություն-
ներին: Սա բացառվում է նրանով, վոր նվազ արդյու-
նավետ անհատ անտեսությունները չեն կարող տալ այն
ազդու ապավորությունը, վորը կարող է տալ ընդհան-
րացած անտեսությունը: Յեղրակացությունն այստեղ
հետեյալն է. թռչնարուծությունը լավ հիմքերի վրա
գնել կարելի չէ միահամուռ ուժով, միանալով կոլարն-
տեսության մեջ: Տվյալ ղեկավարում պետությունն ամեն
կերպ կաշարիցի տնտեսության զարգացմանը և նյութա-
պես կոժանդակի նրան:

Այդ ղեկավարում կոլարնտեսությունը հնարավորու-
թյան կստանա հատուկ շենք կառուցել հավերի համար,
ձեռք բերել թռչնարուծության համար անհրաժեշտ
դուշը և, ամենազլխավորն է, վամառել թռչնարուծու-
թյան միջերն ամենաշահավետ գներով:

Համողվելու համար, վոր վերև սովածները դա-
տարի խոսքեր չեն, դիմենք Հյուսիսային Կովկասի կոլ-
տնտեսություններին, վորտեղ, շորհիվ սովատական
իշխանության ոգնության և ղեկավարության, թռչնա-
բուծությունը դրված է պատշաճ բարձրության վրա:
Այստեղ կոլարնտեսություններ կան, վորոնք հինգ հա-
ցարից դեռ ավելի հավեր ունեն: Մեկ հալից կոլարնտե-

առթյունն ստանում է միջին թվով 7 ուռլի մտքապշեկամուտ: Միջին թվով մի հալին ածում է 130 ձու մի տարում, վորոնցից 50 ձու կոլխոզնիկները հանձնում են ինկուբացիայի համար, ամեն մի ձուն 15 կողկեղափ մնացած 80 ձուն տալիս են 5 կուպեկով:

Մեր հանրապետության մեջ վոչ հեռու առաջադրում թռչնաբուծությունը Հյուսիսային Կովկասի նոստի պետք է արդյունաբերական նշանակություն ստանա, մանավանդ վոր ձվի և մորթած թռչունի պահանջը, ինչպես յերկրի ներքում, նույնպես և արտասահմանում անասահման է: Իացի աչք բոլորից դյուզատնտեսություն մեքենայացումը դուրս է գլում կնոջ աշխատանքը, այս աղաս ենրդիան պետք է դործադրվի թռչնաբուծության համար:

Կոլխոզներում թռչնաբուծությունն ստեղծում է բավականին ուժեղ անտեսական բաղա, վորի շնորհիվ աղքատանկություն բարեկեցությունն զգալիորեն կանի:

I. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԿԱՆ ՄԱՍ

Ի նկատի ունենալով, վոր թռչնաբուծությունը մեզ մոտ նոր ձեռնարկություն է և ուսումնասիրված չի, վոր կոլանտեսություններում թռչնաբուծություն կառմակերպելով մի շարք սխալներ կարելի չի կատարել, դործը ուղիղ տանելու համար մենք հանձն ենք ասելում առաջնորդելու սկզբնական քայլերը: Կախրան թռչնաանոց չինելը անհրաժեշտ է մանրամասնորեն ուսումնասիրել այն հողամասը, վորի վրա յենթադրվում է կառուցել շենքը: Թռչնաբուծարանին հատկացրած շենքը պետք է համապատասխանի հետևյալ պահանջներին:

Շանկայի յե, վոր հողամասը հարթ լինի, առանց նիտանի թեքումների. անհարթությանները դժվարացնում են ոռոգասրկումը: Հողամասը պետք է բավականաչափ վորտղելի լինի ջրով: Հողամասն ստվերավորելու համար ոռոգարի վում է մրդատու ծառեր տնկել և ստվելյա ցանել: Պետք է ի նկատի ունենալ, վոր առանց կանաչ կերի չի կարելի ցանկայի արգելանք ստանալ: Առվայտը թռչուններին վորտղես կերակուր ծառայեցնելով, միաժամանակ միջատներին ուշադրություն են դրալում, վորոնք անհրաժեշտ են թռչուններին կերի համար:

Թռչունների արտաավայրերը (ВЕРУХ) սահմանադեմալ ժամանակ պետք է թռչունի համար պահեստի արտատեղեր նույնպես նախատեսել: Փարձը ցույց է տալիս, վոր այն թռչունը, վորը պահեստի արտատեղեր չունի, չի տալիս այն արդյունքը, վորը կարելի չի ստանալ պահեստի արտատեղեր յեղած դեպքում:

Պահեստի արտատեղերը, համեմատած սովորականի հետ, ունեն այն ստավելությունը, վոր թռչունն ամբողջ ամառը հնարավորություն կունենա ողողելու կանաչ կերով, հաղաակ դեպքում թռչունը շատ շատով ուսում է և կախատում կանաչը: Կրկնակի արտատեղերում աչք բանը ուղի չի ունենում, վորովհետև թռչունը վտարախալի կերպով է ողողում իր հողամասից:

Մորհուր է չի արվում արտատեղերը քարե սյառով պարտղել. նախ վարովհետև շատ թանկ կենտի և յերկրորդ՝ խուլ պտան արելը է հանդիսանում միջատներին հալածմանը: Ամենայնով ցանկապես կարելի չի հալ-

գիւ ցինկած ցանցը 2 մետրից վոչ պակաս բարձրութեամբ. ցանցի ծակտախիւներէց միջատները կարող են անցնել դեպի ներս:

Հաստաւած եւ, վոր հողի մեկ հեկտարը բաւական ե 500 հալ պահելու համար:

Թռչնանոցները պետք ե կտուցել մեկը մյուսից վորոչ հեռավորութեան վրա, վորպեսպի հարաւորութեան լինի թռչունին բաւականին արածատեղի հասկացնել:

II. ՀԱՎԵՐԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ

Թռչնանոց կտուցելու համար շենքը պետք ե համապատասխանի հետեւյալ պահանջներին.

Հալանոցը վորքան կարելի յե պետք ե լինի չոր, յույս, լուսամուտները պետք ե նայնն դեպի հարաւ, կամ հարաւ արեւելք, ունենա լալ վնասիլյատորձեր, առանց միջանցիկ զամիների ե սալ պաշտպանված գիշերային դիշատիչներից (աղվեսներից, կատուններից ե արխներից):

Շինանշութը պետք ե ընտրել ամենաեծանը սոյլյալ աշտոն մ: Հարաւում ամենաեծան շինանշութ կարելի յե հաշվել կալը: կարելի յե կալը շարախել հարդի հետ ե աղյուտներ շինել, 50 սանտիմետր յերկարութեամբ ե 25 սանտ. լայնութեամբ ու բարձրութեամբ: Հաղար հատ աշտպիտի աղյուտ վարձու աշխատանքի հետ միասին կնտտի 25—30 ո. 500 հալի թռչնանոց շինելու համար կհարկավորվի մոտ 2500 աղյուտ:

Աղյուտները խնամքով չորացնելուց հետո շինվում են պտտերը: Ի նկատի պետք ե ունենալ, վոր աղյուտ-

ները դարսվում են քարե հիմքի վրա (բաղալու), վորը հողի մակերեսից 35—40 սանտիմետր բարձր պիտի լինի: Աղյուտե պտտի առավելութեանը քարե պատից այն ե, վոր շատ եծան ե նստում ե սաքի ու պաղի վատ հաղորդիչ ե: Թռչնանոցների շատ տեսակներ դոյութեան տեսնն, բայց ամենատարածվածը դեպի մի կողմ թեքված թռչնանոցներն են:

Հատակի տարածութեանը պետք ե վերցնել մեկ քառակուսի մետր յերկու հալի համար: Որ. յեթե թռչնանոցն ունի 8 մետր \times 30 մետր = 240 քո. մետր տարածութեան, ուրեմն այդտեղ կարելի յե տեղավորել 500 հալ:

Թռչնանոցի կտուրը, ինչպես ասինք, պետք ե շինել թեքված դեպի հեռեի պատը, վորպեսպի դրոսատեղերը պաշտպանված լինեն անձրեից ե ցեխից: Չեռնտու կլիանի կտուրը նույնպես սխալել կալի ու հարդի խտոնութեամբ:

Հաշվի տունելով այն հանդամանքը, վոր թռչնանոցի վերե հիշված լայնութեանը շատ մեծ ե (8 մետր), անհրաժեշտ ե կտուրն իջնելու վտանգը կանխել ե նրա յերկարութեան կենտրոնում 16—18 սանտիմետր արածաղիմ ունեցող սյուներ կանգնեցնել մեկը մյուսից չորս մետր հեռավորութեան վրա: Ծակատի պտտի բարձրութեանը հատակից մինչև առաստաղ պետք ե լինի 2½ մետր, իսկ հեռեի պտտի բարձրութեանը— 1 մետր 80 ս., թռչնանոց շինելու ժամանակ առանձին տաշտութեան պետք ե դարձնել յուսամուտների կառուցման վրա: Շատերի կարծիքով թռչնանոցում յուսամուտներն ավելորդ են ե յեթե հարկավոր ել լինեն:

վորք և վորքան կարելի յն հասակից լարծր պետք է շինել:

Թռչնանոցը, վորի մեծությունը 8 մ. \times 30 մ., պետք է ունենա վոչ պակաս 8 լուսամուտ 1½ մետր \times 1½ մետր մեծությամբ ամեն մեկը: Հասակից մինչև լուսամուտ յեղած բարձրությունը պետք է լինի վոչ ավելի 40 սանտիմետրից, վորովհետև կարևոր է լուսավորել վոչ թե առաստաղը, այլ Թռչնանոցի հասակը, վորպեսզի հավերը կերակուրը լավ տեսնեն:

Լուսամուտի դռները նպատակահարմար և թեք շինել, վորպեսզի հավերը հնարավորություն չունենան նստել այնտեղ և կեղտոտել: Լուսամուտները հարմար է շինել այնպես, վոր լուսամուտի կեսն ամուր ողակներով իջնի ստորին մասի վրա: Լուսամուտներն առաջարկվում է ցանցով պատել, վորպեսզի դիշերը դիշատիչները չհարողանան ներս մտնել: Վերև նշած լուսամուտների առավելությունները նրանումն են, վոր հավերը չեն կարող նստել չըջանակի վրա և ուժեղ քամին չի կարող փակել նրանց, ապակիները կոտրել, կամ ողակներից դուրս շարտել, վոր հաճախ տեղի յն ունենում ուղիղակիան լուսամուտների հետ: Լուսամուտները պետք է միշտ բաց լինեն բացառությամբ 1 տատիճանից ավելի սառնամանիքների: Լուսամուտների վրա դարձադրած ծախքերը հավերը կվերադարձնեն շատ կարճ ժամանակամիջոցում. ուրեմն չպետք է տատանվել ծախքերը կատարելու ժամանակ:

Մայրը, վորտեղից հավերը դուրս են դալու. գեղադրատառեղ, պետք է լինի ծածկույթի (չարդախ) տակ. չափը 35 սանտ. \times 40 սանտ., անցքի դուրսը հարմար է

այնպես շինել, վոր վերևից ներքև իջնի: Կերը և մանր գույքը պահպանելու համար հարմար է մուտքի գոտեմաս փորքի շինք ավելացնել:

Դռները պետք է լայն շինել այնքան, վոր կարելի լինի աղբը սպառ կերպով դուրս բերել նստիկից: Հավերի առողջության և արդյունավետության համար պակաս դեր չի խաղում մաքուր և թարմ ողբ, ուստի և վեճակը յատուրը անհրաժեշտ պետք է համարել:

Մենպատակահարմար է պատերը դամոլ ավաղել, վորովհետև հավերը սավորություն ունեն կտցահարել սվաղը, վորից և այլանդակվում են պատերը: Նպատակահարմար է սվաղել կավի և հարդի խառնուրդով և սպառ սպիտակեցնել: Թռչնանոցի հասակը կարող է լինել հողից, բետոնից կամ սախտակից, բայց ամենագործածականը դրանցից բետոնն հատակն է:

III. ԹՐՉՆԱՆՈՅԻ ՍԱՐՔԱՎՈՐՈՒՄԸ

Թռչնանոցի սարքավորումը շատ պարզ է. սակայն անհրաժեշտ է նախատեսել ամենակարևոր նրբությունները թե հավերի և թե սպասարկողի հարմարությունների համար:

Թռչնանոցի այն կողմը, վորտեղ լուսամուտներ չկան, պետք է տեղավորել թառերը, թառերի տակ աղբը հեշտությամբ մաքրելու համար պետք է թախա շինել չոր և բնդհուլ կցված տախտակներից: Տեղ չսհելու համար ձու ամեղու բունը կարելի յն տեղավորել թախտի տակը: Թառերի համար պետք է վերցնել քառանկյունի սաշած դերաններ (ԾՐՄՇՈՔ), յերկարությունն այն հաշվով, վոր 5 հավին հասնի 1 մետր տեղ, լայ-

Ծառայուհի 6 սանտիմետր, իսկ հաստությունը 7 սանտիմետր: Թառի վերին մասերն այնպես պիտի տաշել, վաթ ասը կողմերը շեղմվեն վտաքերին, անհանդատացնեն հավերի քունը: Խորհուրդ և տրվում շաբաթը մեկ անգամ թառերին կերտին քսել. կերտինը պարագիտները վնջեցացնում և: Թառերը վոչ մի դեպքում չդետք և տեղափոխել դանազան բարձրության վրա. հավերը վերին տեղերը զրավելու համար վայր են պորում ավելի թույլերին, սա վատ և անդրադառնում ձու ամելու գետքում: Թառերի բարձրությունը պետք և լինի 1 մետրից վոչ ավելի, թառերի մեջ յեղած տարածությունը պետք և լինի 40 սանտիմետրից վոչ պակաս: Բները հարկավոր և բաժանել մեկը մյուսից տախտակներով կամ ֆաներայով, վորպեսզի հավերն անելու ժամանակ չխանդարեն միմյանց: Բները պետք և այնքան աղբառ լինեն, վոր հավը առանց թախտին դիպչելու կարողանա կանգնել: Բնի խորությունը պետք և լինի 50 սանտ., լայնքը՝ 35 սանտ. և բարձրությունը՝ 50 սանտիմետր:

Բների առաջ, նրանց յերկարությամբ անհրաժեշտ և 20 սանտ. լայնությամբ վորտիկ հրապարակներ շինել, վորոնց վրա հավերը կարողանան թռչել նախքան քան մանելը: Բները պետք և տեղափոխել հատակից 50 սանտ. բարձրության վրա: Բները պետք և շինել այն հաշվով, վոր ամեն մի բնին ընկնի 4—5 հավ:

Հարմար անկյուններից մեկը կարելի չե ոգտադործել մոխրավազային լողարանների համար, անհրաժեշտ և այդ անկյունը մեկուսացնել տախտակով, վորպեսզի մոխիրը ու ավաղը չտարածվեն հատակի վրա: Հավերը

մոխրի մեջ «լողանալով» վոչնչացնում են իրենց վրայեղած պարազիտները:

Թռչնաբանի սարքավորման դործում պակաս գեղջեն խաղում կերամաններն ու ջրամանները: Գոյությունը ունեն շատ տեսակի ջրամաններ, բայց գործնականում ամենահարմարը ճանաչվեց ներքև նկարադրվածը: Սրա համար պետք և վերցնել կլոր աթոռ (տաբուրետակա) 100 սանտ. տրամագծով, 60—70 սանտ. բարձրություն ունեցող թեք վտաքերով: Աթոռի կենտրոնում սզոցվում և կլոր բացվածք ջրամանի տրամագծին հարմար, այն հաշվով, վոր ջրամանի կեսը անցնի աթոռի մեջ: Վաթ պետք ջրամանը չընկնի, նրան պետք և աննշան կոնուսասե շինել: Ջրամանի տրամագծը լայն կողմում հավասար և 50 սանտ., նեղ կողմը՝ 40 սանտ., իսկ կողքի բարձրությունը 25 սանտ.: Տեղափոխվելու հարմարության համար ջրամանը դույլի նման ունի և ունենալու: Վորպեսզի հավերը հնարավորություն չունենան մանել ջրի մեջ և կեղտոտել նրան, ջրամանի շուրջը հաջցվում և ցանցափոր ծածկոց, այն հաշվով, վաթ հավերը միայն դուրսները անցկացնեն դանցի մեջ դետի ջուրը: Ցանցավոր ծածկոցի վերևը կոնաձև պիտի լինի, ջինկած յերկրից, վորպեսզի հավերը չսասն վրան:

Սմենալավ կերաման հաշվվում և այն, վորից կերակրվելու ժամանակ կերը դուրս չի թափվում և տրորվում հողի մեջ. տնտեսության մեջ սա շատ կարելիոր և, վորովհետև տված կերի ամեն մի գրամը պետք և վոր կերած լինեն հավերը: Սմենահարմար կերաման կարելի չե հաշվել հետեվյալը.

Կերամանի յերկարությունը 1 մետր.

Կողքի բարձրությունը 9 սանտ.

Հասակի լայնութիւնը 20 սանտ.

Վերի մասի լայնութիւնը 13 սանտ.

Կերամանի համար ամենալավ նյութ կարելի չի հաշ-
վել ցինկած յերկաթը:

IV. ՀԱՎԵՐԻ ԿԵՐԱԿՐՈՒՄԸ

Հավերի կանոնաւոր պահւածքի ամենաեյական
թնդերը հանդիսանում ե կերակրումը: Ամեն վոք կա-
քող ե հավերին կերակրել, բայց վոչ ամենքը կարող են
գիտենալ կերակրման առանձնահատկութիւնները: Ծառ
կեր տալ՝ դեռ չի նշանակում լավ կերակրել:

Յեթե մենք հնարաւորութիւն ունենայինք գիտել
բոլոր թռչնաբուծական անտեսութիւնները, կտեսնե-
լինք, վոք դանաղան տեղեր դանաղան ձեւի յեն կերա-
կրում: Սա բաղադրում ե նրանով, վոք մեր անոռւ-
ման յերկրում ամեն տեղ չի կարելի ճարել միատեսակ
հատիկների տեսակներ: Որ., հյութաւում սիմիւղը քնն
ցանում, իսկ հարաւում գրեչիխա ե այլն:

Ամեն մի թռչնաբուծ տեղում դանաղամ հատիկնե-
րին ե հարմարեցնում կերակրումը: Ծառ դժվար ե կա-
յուն նորմա նշանակել, վորովհետե տարւած դանաղան
ժամանակ անհրաժեշտ ե կերի վորտչ չափ նշանակել,
վորը, սակայն, կախում ունի թռչունի ախորժակից ե
տրամադրութիւնից: Փորցված թռչնաբուծը պարզ կեր-
պով ունակութիւն ե ձեռք բերում կերակրման դոր-
ծում:

Թռչունի ախորժակը ամբողջով դեպքում ամենալավ
ցուցանիչն ե հանդիսանում, բայց չտեղեք ե ի չարը դործ
գնել այս հանգամանքը ե կերակրել հավերին սղաժի
չափ: Այդ դեպքում հավերը կարող են ճարպակալել

ե այն արդյունքը չաալ, վորը կարող եյին տալ նոր-
մալ դրութիւն մեջ: Հավերի կերը պետք ե ամբողջանել
նրանց անելու շրջանում: Հավերի անելն սկսում ե
գարնանը ե վաղ աշունքին. այդ ժամանակամիջոցին
նրանց՝ վորքան հնար ե՝ տեղեք ե լավ սնել: Այդ ժամա-
նակ անունդի մեծ մասը դնում ե ձվերի կաղձութիւն
համար, իսկ մնացածը հավերի դոյութիւնը պահպանե-
լուն ե ծառայում:

Միայն մի տարւած ընթացքում միջակ հավը ամում
ե իր ծանրութիւնից 5—6 անգամ ավել քաշող ձվային
մասսա: Պարզ ե, վոր հաւին այդքան քանակութիւնը ձը-
վեր չի կարող իր որդանիւմից արտադրել առանց կողմ-
նակի ոժանդակութիւն:

Հավերին ռացիոնալ կերպով կերակրել համարյա
անհնարին ե: Հավերը մյուս կենդանիներից տարբեր-
վում են նրանով, վոր կերակրվում են միատիպ, կոյեկ-
տիւ կերպով. նրանցից համարձակները ավելի յեն ու-
տում, քան վախկոտները: Սակայն ելի դոյութիւն ու-
նեն որինակելի նորմաներ, վորոնք ի նկատի տեղեք ե ու-
նենալ:

Կերի միջին չափը դրամներով կենդանիների քաշի
1 կիլոգրամին.

Կերի տեսակները	Մծող հա- վերի համար	Չափող հավերի համար
Գարի կամ հոճար . . .	20	13
Կորեկ կամ սիմիւղը . . .	20	13
Սիոնա կամ թեփ . . .	10	5
Մի . . .	7	3
Մ. նրանց վոկր . . .	4	3
Արմատապտուղ կամ կանաչ	15	10

Պարզ է, վոր յեթե հավը ըստում է 2 կղզի, կերը պետք է կրկնակի ավելացնել, բայց այս նորման չպետք է վերցնել վորպես որենք. կարող է պատահել, վոր ամյալ դեպքում այդ նորման ավել կամ պակաս թվաթույնարույժին կմնա թեթև փոխութեան մտցնել չափի մեջ: Հավերին կարելի չէ կերակրել ամեն տեսակի հաստիկներով, բայց պետք է չմոռանալ, վոր վորքան կարելի չէ ստեղ պետք է կերը բարձրացնել: Փորձը ցույց է տալիս, վոր միատեսակ կերը անբարեհաջող աղ-դեցութեան ունի թույլունի արդյունավետութեան և ստույգութեան վրա: Վրանք կարող են հակաճառել, վոր իրենք կերակրում են միայն դարով կամ հաճարով և ըստանում են հիանալի արդյունք, բայց չպետք է մոռա-նալ, վոր հավերը մնացած անդարար նյութերը, քրո-րիզներ, վորդեր, կանաչ և այլն դռնում են ինքն ի-րենց: Մեր նկատողութեանը վերաբերում է հավերի մաստապահան պահվածքին, յերբ ջրույր սահմանափակ է և հավերը պակաս նյութերը հնարավորութեան չեն դռնում լրացնելու: Տվյալ դեպքում թռչնարույժն ինքը պիտի արհեստական կերպով լրացնե պակասող անդա-նյութերը և տա հավերին միս, մանրած վոսիք, սա-վույս և այլն:

Բացի այս ամենից հավի որդանիլը պահանջում է հանձեր. նրանցից ամենակարեւորներն են. հանձան-կիք, ձվի կճեղ, խեցիկներ, խոշոր ավաղ և փայտի ա-ծուխ: Այս բոլորից բավական չափով պետք է հովերի տրամադրութեան տակ դռնվեն:

V. ՃՈՒՏԵՐԻ ԽՆԱՍԲԵՆ ՈՒ ԿԵՐԱԿՐՈՒՄԸ

Ճվից դուրս յեկած ճուտերին պետք է կերակրել 48 ժամից վաղ շատ: ճուտն այդ ժամանակ սնվում է գեղնուցով, վորը պարսի միջոցով համարում է իր մեջ ձվից դուրս դալուց մի քանի ժամ առաջ: 48 ժամիս ըն-թացքում գեղնուցը հաղիվ կարող է մարսվել (ծծվել):

Յեթե ճուտերի կերակրումը շատ սկսվի, նրանք սպիտակ գույնի լուծ կստանան, վորը չորանալով աղվա մաղի վրա՝ կփակե վերջնանցքը, ճուտը կգրկվի դուրս դնալու հնարավորութեանից և մի քանի օրից հետո կմեռնի:

Ընդհանրապես ընդունված է առաջին անգամ ճու-տերին պինդ յեփած և մանրած ճուտալ, բայց վերջե-րումս ամերիկյան պրակտիկները ժխտում են կերակր-ման այս միջոցը, պատճառաբանելով, վոր պինդ յեփած ճուտ համարյա չի կարող մարսել ճուտի որդանիլը:

Մենք դործնականում փորձեցինք և խեղապես հա-ժողվեցինք, վոր ճուտերին կարելի չէ և չկերակրել ձը-վով: Առաջին անգամ ճուտի համար ամենալավ կեր կա-րող է ծառայել մանրած ցորենը կամ կաթով թրջած և պինդ մզած հին սպիտակ հացը: Առաջին յերկու յերեք օրերը ճուտերը շատ թիչ են ուտում: Որվա ընթացքում 100 ճուտին բավական է տալ 400—500 գրամ կեր: Հետզհետե կերակուրը պետք է ավելացնել: Սկզբում, քանի դեռ ճուտերը անսովոր են, կերը պետք է տալ ֆա-ներայի վրա: 3—4 օրից հետո կերին պետք է ավելաց-նել մանրած կանաչ (յեղինձ, առփույս), 6 օրից հետո կարելի չէ ավելացնել մանրած սոխ և ալյուրի թեփի հետ խառնած յեփած կարտոֆիլ: Ութերորդ օրը կերին

15354-17

կարելի չե ավելացնել մանրած միս (կարելի չե հում) :

Յեթե տնտեսութեան մեջ մածուն և գտնվում, դա արդեն ճուտերի համար քաղցրեղեն կլինի: Խմելու համար ճուտերին լավ է մաքուր և թարմ ջուր տալ: Սկզբում ճուտերին պետք է կերակրել 3 ժամը մեկ անդամ սկզբներում ճուտի սրգանկովը շատ արագ և մարսում կերակուրը: Չվի ձեծած կճեպը, խոշոր ափազը, փայտի ամուխը, կանաչը և մաքուր ջուրը միշտ անհրաժեշտ են ճուտերի համար և միշտ բավարար չափով պետք է նրանց տրամադրութեան տակ դնել: Միտոտակ կերով չպետք է կերակրել ճուտերին, պետք է կերը միշտ բազմազանել: Ամբողջ սրվա համար միանգամից կեր պատրաստել չի կարելի, լավ է ամեն անգամ թարմ կեր պատրաստել: կերը այնքան պետք է տալ, վոր ուտի առանց մնացորդի: Կեր չտալ նույնպես չի կարելի. այս կիսասի ճուտին. նա կսկսի դանդաղ աճել և սննդի պահանջարկից կենթարկվի դանդաղ հիվանդութեանների: Յերկարգ ամսից կարելի չե ճուտերին չափահաս հավերի նման կերակրել, բայց սրը 3 անգամից վոչ պակաս: Մինչև 4 ամսական հասակը ճուտերին թատերի վրա չպետք է նստեցնել. այդ հասակում նրանց կրծքի վրակրը փափուկ և լինում, կարող է ծովել: Հապտակ դեպքում, յեթե թատ բարձրանան, վերջինները պետք է լայն լինեն: Հետադուրում ճուտերի համար թատերը այնպես պետք է շինվեն, ինչպես չափահաս հավերի թատերն են շինված: Անձրևվայլին յեղանակներին ճուտերին պետք է ներս անել ճուտնոցները թրջվելուց պաշտպանելու համար: Յերկու ամսից հետո շատ հեշտութեամբ կարելի չե վորոշել ճուտի սեռը. ափսրդե աքլորիկներին և դանդաղ աճող վտակներին կարելի չե

մսի համար հատկացնել: Սեռը վորոշելու ժամանակ յեթե կասկած է առաջանում, պետք է ուշադրութեամբ դիտել թիկունքի փետուրները (վորտեղ պոչն և սկզբում) . վտակների փետուրների ծայրերը կլորված են, իսկ աքլորիկներինը սրածայր են և վառ դույնի. այս կերպ կարելի չե անտիալ կերպով ճուտիկի սեռը վորոշել: 2—3 ամսական հասակում ճուտերն սկսում են փետուրները փոխել. այդ ժամանակ նրանց հարվածային սնունդ պետք է տալ, վորովհետև սնունդի մեծ մասը նոր փետուրներ կազմվելու համար է ծախվում:

«Ազգային գրադարան»

NL0292006

22-416